

OCENA KNJIGE V ZONI PREBEŽNIŠTVA

V *Zoni prebežništva* (Lipovec Čebren, Uršula. (ur.) 2002: V zoni prebežništva: antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji. Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana.) je zbornik o ilegalnih imigracijah na ozemlje Republike Slovenije. Zbornik je izšel kot prvi zvezek zbirke *Etno je fletno* in je rezultat enoletnega dela študentov tretjega in četrtega letnika, ki so v šolskem letu 2001/2002 sodelovali pri vajah iz antropologije migracij pod mentorstvom Uršule Lipovec Čebren, ki je zbornik tudi uredila. Nobenega dvoma ni, da je bil načrt urednice zbornika in mentorice pri vajah izjemno ambiciozen: zbornika v knjižni obliki, ki je rezultat enoletnih vaj študentov tretjega/četrtega letnika in za nameček pomeni tudi začetek nove oddelčne zbirke, vsekakor ne gre podcenjevati. Ali drugače: osebno si štejem v veliko veselje, da sem vpisan na tako dejaven oddelek ter da sem lahko leto kasneje sodeloval pri omenjenih vajah. Vprašanje pa je, ali je zbornik najbolj primeren oblika, kadar gre za podajanje rezultatov terenskega dela pri vajah. In drugič, ali so študenti tisti, ki naj v stroki načenjajo tako kompleksne teme, kot je prebežništvo. Ob tem je po mojem mnenju smotno izpostaviti naslednje dejstvo. Vaje Antropologija migracij so se na oddelku prvič izvajale v šolskem letu 2001/2002, kar pomeni, da obravnavani zbornik ni rezultat enoletnega dela pri vajah, temveč je rezultat dela pri vajah sploh. Upoštevati moramo sicer, da se je s tematiko begunstva na našem oddelku pred leti ukvarjala Natalija Vrečer (Vrečer, N. 1994: Izkušnje begunskih otrok v Celju: magistrska naloga. Ljubljana in Vrečer, N., ur. 1996: Vsakdanje življenje beguncev in begunk v Sloveniji, Knjižnica Glasnika SED, 28. Ljubljana. Slovensko etnološko društvo.) Begunske študije oz. študije begunstva ravno tako uvrščamo v antropologijo migracij in imajo z ilegalnimi imigracijami neposredno zvezo, saj se prizadevanja ilegalnih prebežnikov končajo (če se) s statusom begunca. Prispevek Natalije Vrečer je tako dragocen predvsem kot vir za raziskave integracije beguncev v družbo. V zborniku V zoni prebežništva razmerje med delom Natalije Vrečer in kasnejšim delom študentov in študentk pod vodstvom Uršule Lipovec Čebren ostaja neopredeljeno.

Zbornik je sestavljen iz uvodnega besedila urednice, sedmih poglavij, ki so rezultat terenskega dela študentov in povzetkov v angleščini. »Prvi del s poglavjem *Režijska knjiga Evrope* poda terminološki in vsebinski okvir nadaljnjim poglavjem - predstavi ključne pojme in analizira temeljne koncepte azilne in imigracijske politike Evrope« (14). Prvo poglavje z naslovom *Režijska knjiga Evrope* »predstavlja perspektivo pravne ureditve oziroma zakonskih določil na področju migracijske politike. Obširna analiza sooča azilne politike v državah Evropske unije (Avstrija, Francija, Nemčija) in 'šengenske periferije' (Hrvaška, Madžarska, Slovenija), pri čemer je ključna pozornost namenjena kritični primerjavi z razmerami v Sloveniji« (13). Drugi del zbornika »se ukvarja z izvajanjem te politike v Sloveniji skozi perspektivo prebežnikov in zaposlenih« (14). Izvajanje azilne

politike z vidika prebežnikov in zaposlenih v državnih institucijah so obravnavali avtorji zbornika v terenskem delu med zaposlenimi v Sektorju za azil, zaposlenimi in nastanjenimi v Centru za tujce ter z zbiranjem življenjskih zgodb prosilcev za azil v poglavjih *Gospodarji čakanja*, *Zadeva - odstranitev ter Življenjske zgodbe čakajočih*. »Tretji del je namenjen analizi odnosa slovenske javnosti do prebežnikov oziroma ožje, odziva na 'prebežniško krizo' v tiskanih medijih in s strani prebivalcev Šiške« (ibid.). Odnos do prebežniške krize slovenskih tiskanih medijev oz. medijsko konstrukcijo so avtorice analizirale v poglavju *Medijska toča*, terensko delo med lokalnim prebivalstvom v Šiški pa so avtorji zajeli v poglavju *Na drugi strani ceste*. »Zadnji, četrti del, z naslovom *Sodobni tihotapci* obravnava organiziranost in metode nezakonitega prevoznštva v Sloveniji« (ibid.).

Zbornik prinaša rezultate raziskovanja migracij z antropološkega vidika. Urednica zbornika pravi, da se antropološke raziskave migracij redko posvečajo »ugotavljanju občin zakonitosti migracijskih tokov« (9) ter izpostavi dve ključni točki antropološkega raziskovanja migracij: individualne izkušnje imigrantov ter »raziskovanje dinamike imigrantskih skupnosti, posebno tistih, ki so se oblikovali kot 'enklave' v velenostih zahodne Evrope in ZDA« (ibid.). Kar se tiče raziskovanja osebnih izkušenj, urednica omeni dvoje zanimanj: »Proces integracije v nov družbeno-kulturni kontekst in analiziranje preoblikovanja oziroma reinterpretacije imigrantovega dojemanja lastne identitete, etične pripadnosti in drugih elementov matične kulture« (ibid.) s čimer smo se ukvarjali udeleženci omenjenih vaj šolsko leto za študenti, ki so pripravili zbornik. Urednica doda še pripombo: »Kljub temu pa se zdi, da so antropologi ostajali precej neodzivni na področju begunstva oziroma študij begunstva« (10). Ob tem pogrešam dvoje. Četudi so antropologi do raziskovanja begunstva ostali precej neodzivni, bi morala po mojem mnenju Uršula Lipovec Čebren zavzeti stališče do raziskovalcev, ki pa so se kljub vsemu ukvarjali s to problematiko. Predvsem pa bi morala zavzeti stališče do raziskovalnih prizadevanj že omenjene Natalije Vrečer, ki se je z begunstvom ukvarjala na našem oddelku. Tako pa Vrečerjeve razen ob terminološki opombi v zvezi s študijem begunstva ne citira, niti je ne omenja.

V uvodnem delu zbornika pogrešam opredelitev migracij oz. točno za kateri pojav gre v knjigi, saj urednica omenja različne fenomene, od katerih niso vsi vključeni v obravnavo ter do njih kot urednica ne zavzame dovolj jasnega stališča. Sprva govori o raziskovanju migracij, migracijskih študijah, pa o imigrantih in področju begunstva ter o imigracijski politiki evropskih držav in študiju etničnih enklav v urbanih središčih Evrope in ZDA. O nekaterih od teh tem urednica omenja že napisane publikacije, ne poudari pa bistvene specifičnosti zbornika, kar bi bilo po mojem mnenju potrebno. Poleg tega pa med uvodnimi mislimi in pojasnili pogrešam splošno hipotezo pred začetkom terenskega dela,

ali vsaj glavna pričakovanja. Upoštevač to pomanjkljivost je razumljivo, da ob koncu zbornika ni povzetka vseh besedil. Poleg tega pa bi avtorji verjetno težko podali tehten sklep, vsaj glede na že omenjeno kratko izvajanje vaj na oddelku, zato si ponovno postavljam vprašanje, ali je zbornik primerna oblika, kadar gre za podajanje rezultatov terenskega dela pri vajah.

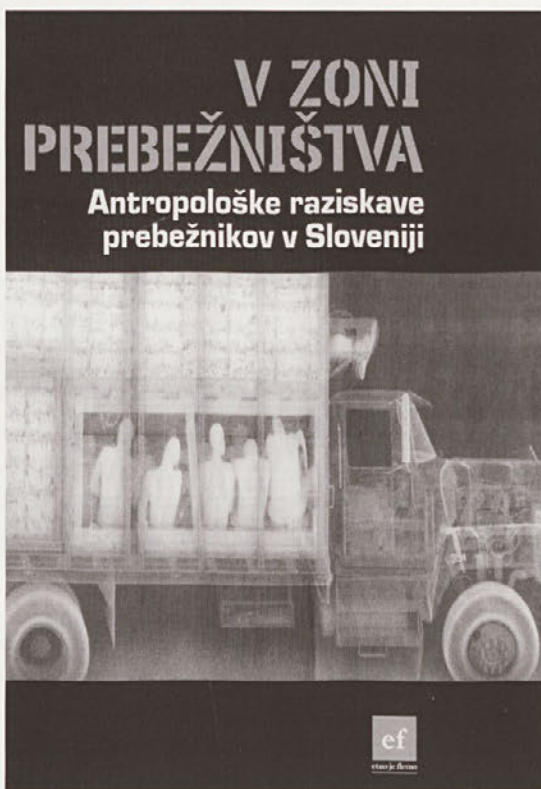
Pomembno vodilo pri snovanju in pisanju zbornika je bilo po besedah urednice obravnavanje različnih pogledov na dano temo: avtorji so obravnavali poglede prebežnikov in zaposlenih, tihotapcev in kriminalcev, policistov ter prebivalcev in medijev. Odsotni ostajata perspektiva nevladnih organizacij in vodilnih političnih oseb na tem področju (13-4).

Nekoliko nejasen ostaja odnos avtorjev do raziskav zadnjega desetletja, ko se poveča »zanimanje za raziskovanje različnih kategorij imigrantov v Sloveniji, ki se mu raziskovalci bolj intenzivno posvečajo zaradi njihovega večjega števila v Sloveniji (12), saj pravi: »V letu 2001 je bilo tako objavljenih nadpovprečno veliko prispevkov, ki so primerjali predvsem imigracijske politike v Sloveniji in v drugih evropskih državah, analizirali retoriko nestrpnosti v slovenski javnosti in opozarjali na neustrezno ravnanje s prebežniki, nastanjenimi v centrih za tujce in Azilnem domu« (12). Nejasen ostaja odnos do vseh teh publikacij, poleg tega pa slabo imenovane ostanejo publikacije same, razen dveh zbornikov, ki ju je izdal Mirovni inštitut (Milohnič, A., ur. 2001: Evropski vratarji: migracijske in azilne politike v Vzhodni Evropi. Mirovni inštitut, Ljubljana. Pajnik, M., Lesjak-Tušek, P., Gregorčič, M. 2001: Prebežniki, kdo ste? Mirovni inštitut, Ljubljana.). V zborniku V zoni prebežništva je glede na omenjeni dve publikaciji prvič predstavljen pogled zaposlenih v vladnih institucijah ter sodobno tihotapstvo. Omenjene tri publikacije predstavlja jo za študente, ki smo obiskovali vaje iz antropologije migracij v preteklem šolskem letu, temeljno antropološko literaturo o ilegalnem prebežništvu v slovenščini.

Avtorji zbornika se v vseh poglavjih držijo enotne sheme pisanja, kar je glede na veliko število avtorjev besedil pohvalno, vsekakor pa je zahtevalo nemalo medsebojnega usklajevanja. Avtorji v vsakem poglavju najprej predstavijo cilje posamezne raziskave, opišejo teoretsko ozadje in uvodna pojasnila o obravnavani temi, raziskovanje ter metodološke pristope ter podajo nekaj statistike. Jasno in nazorno opišejo terenske raziskave ter uporabljene metode, ki so bile v večini primerov kvalitativne - biografska metoda, opazovanje z udeležbo ter intervjuji. Uvodnemu delu sledi jedro besedila, v katerem pisci povzamejo zbrane podatke s terenskega dela; večinoma so bili to informatorji. V poglavju Režijska knjiga Evrope so bili v ospredju tiskani viri, v poglavju o medijih tiskani mediji in v poglavju o ilegalnem prevoznistvu - sodni spisi. Pisanje

zaključijo s sklepom, ki (razumljivo) ne odseva poglobljenega in dolgotrajnega študija obravnavane teme, temveč kratko povzame spoznanja in pogloblitve probleme, na katere so študenti naleteli pri (v največ primerih) šestmesečnem terenskem delu.

Kot rečeno so avtorji sledili predvsem trem raziskovalnim metodološkim smernicam kvalitativne metode: biografski metodi, nestrukturiranemu intervjuju ter opazovanju z udeležbo. Opazovanje z udeležbo naj bi bila pri dosedanjem raziskovanju prebežnikov uporabljeno edino v zborniku Prebežniki, kdo ste?, »v kateri je v ospredju pogled pribežnikov« (13). V zoni prebežništva naj bi v »različnih službah Sektorja za azil pravzaprav prvič predstavila perspektivo zaposlenih« (13), poleg tega pa so prvič celovito analizirali Center za tujce. Ne glede na vsebinske razlike sta si omenjena zbornika v ideji in metodoloških smernicah močno podobna, zato se mi ne zdi smotno, da Uršula Lipovec Čebren zbornik Prebežniki, kdo ste? izključi iz strokovne in znanstvene literature zaradi njene angažiranosti (13-4), obenem pa je Prebežniki, kdo ste? eden najbolj citiranih virov pri vajah ter vsekakor najbolj dosledno in pogosto citiran vir raziskovalcev študentov.

Urednica pravi: »Zbornik študentskih prispevkov je treba brati kot dokument časa in kot poskus, da se predstavi, predvsem pa izpostavi, nekatera ključna vprašanja prebežništva v Sloveniji. Hkrati ga lahko jemljemo kot vzpodbudo, da se na tem področju začne temeljiteje in bolj sistematično raziskovati tudi z antropološke perspektive. Motiviranost in pripravljenost študentk in študentov etnologije in kulturne antropologije za sodelovanje pri nastajanju tega zbornika je vsekakor eden od začetkov« (14). Strinjam se, da je zbornik dokument časa ter da je v prvi vrsti njegov namen predstaviti in izpostaviti nekatera ključna vprašanja. Ob naslednjem delu izjave pa si ponovno postavljam vprašanje, namreč: ali so študenti tisti, ki naj v stroki načenjajo tako kompleksne teme kot je prebežništvo - četudi do sedaj tega niso počeli mnogi raziskovalci?

Uršula Lipovec Čebren o tematiki prebežništva doslej ni objavljala v publikacijah. V zborniku Besede terorja: medijska podoba terorja in nasilja, ki je izšel kot osmi zvezek Županičeve knjižnice na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo, je sodelovala s prispevkom Plodna tla za terorizem, v katerem piše o (pred)pogojih za terorizem in o njihovih značilnostih. Poleg tega pa je objavljala prispevke o slovenski Istri, s čimer se je ukvarjala tudi v svoji diplomski nalogi z naslovom Mitološka bitja v slovenski Istri. Kot urednica zbornika V zoni prebežništva je v antropologiji migracij debitorala.

Zbornik je idejno dobra predstava, ki ima nekoliko težav z umeščanjem v družbo sebi podobnih.